

AHMED İBN-İ HADRAVEYH HZ. (3)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn, senedinâ ve mededin ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsân zevi's-sıdkı ve'l-vefa'... Emmâ ba'd.

Çok aziz ve muhterem cemaat-i müslimin!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânâtı, ikrâmâtı dünyada ahirette üzerinize olsun... Allah-u Teâlâ Hazretleri sizi ve bizleri sevdiklerimizle beraber cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Burada geçen hafta *Tabakâtü's-Süfiyye* dersimizi okumağa başladık. Daha önce, *Eyüb'deki mübarek Selâmi Mustafa Efendi Dergâhı'nda* bu dersi okuyorduk. Ama orası kalabalığa kâfi gelmediği için, bir; bu taraftaki kardeşlerimiz de oraya gelmekte zorluk çektiğinden, orada pazar günü hadis dersimiz olduğu için, cumartesi günü de bu dersi bu yakada yapalım diye, iki sebeple bu tarafa nakletmiş olduk.

---

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Okuduğumuz eser meşhur alim, allâme, sòfî Ebû Abdirrahmân es-Sülemî Hazretleri'nin Tabakâtü's-Süfiyye isimli mühim eseridir. Bu eser, Türkçe'ye tercümesi yapılmamış bir kaynak kitaptır. Tasavvuf sahasında çok mükemmel eserler yazmış olan müellif, burada 100 kadar büyük sûfînin hayatını mevsuk, güvenilir rivayetlerden alarak ve kaynaklarını göstererek anlatıyor. Ve o mübareklerin tasavvufla ilgili nasihatlerini, sözlerini; eğer hadis rivayetiyle meşgul olmuşlarsa, rivâyet ettikleri bir hadis-i şerîfi, bize onun irfânından bir numûne olarak sunuyor.

Bu eser mühim olduğundan, biz de o büyük mâneviyât erlerini, erenlerin, evliyaullahın nasihatlerini öğrenelim, onlardan istifade edelim; onların ilm-i ledünden, ilm-i ahvâl-i kulûbdan bildikleri,

hayatı boyunca kazandıkları tecrübeleri biz de okumuş, nakletmiş olalım, öğrenmiş olalım diye bu kitabı okuyoruz.

Allah bizi feyz alanlardan eylesin... İlmiyle âmil olanlardan eylesin... Cennetiyle, cemâliyle taltif eylediği sevgili kulları zümresine lütfuyla, keremiyle bizleri dahil eylesin...

Çünkü, (yuhricü'l-hayye mine'l-meyyit) ölüden diri çıkartmağa kâdirdir. Kara topraktan insan-ı kâmil yaratmıştır, her şeye gücü yeter. Biz âciz, nâçiz kullarını da ıslah eyleyip, sevdiği kul etmeğe kâdirdir. Amennâ ve saddaknâ... Kendisinin lütfundan bize tevfiğini refîk eylemesini dileriz.

Sevdiği kulları zümresine bizleri de dahil eylemesini, boynumuzu büküp niyaz ederiz. Bizi haramlardan, günahlardan, nefse, şeytana uymaktan; şu fânî dünyaya kapılıp, ahiret için çalışmaktan geri durmaktan Rabbimiz korusun... Sevdiği yollara hidayet eylesin, sevdiği işleri yaptırsın... Sevdiği şekilde ömür geçirip, huzuruna sevdiği bir kul olarak varmamızı nasib eylesin...

Bu dersimize başlamadan önce, başta Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri'nin rûh-u pâkine biz aciz naçiz ümmetlerinden bir hediye-i Kur'aniyye olsun diye ve onun mübarek âlinin, mübarek vâlidelerimiz olan, ümmehât-ı mü'minîn olan ezvâc-ı tâhirât'ın ve Peygamber Efendimiz'in mübarek evlâdının, zürriyet-i tayyibesinin; ve mânevî makamının varisleri olan ümmetin eminleri ve Peygamber Efendimiz'in mânevî halifeleri durumunda bulunan sâdât ve meşayih-ı turuk-u aliyyemizin ruhlarına hediye olsun diye;

Bu beldelerde medfun bulunan enbiyâullah ve evliyâullah ve sâlihînin ruhlarına; ve şu İstanbul'u fethetmek niyetiyle gelmiş ve burada defnedilmiş olan Ebû Eyyüb el-Ensârî Hâlid ibn-i Zeyd Hazretleri başta olmak üzere, bütün sahabe-i kirâmın ruhlarına hediye olsun diye; beldemizi fethedip Peygamber SAS Efendimiz'in medhine mazhar olmuş olan, nâil olmuş olan Fatih Sultan Muhammed Han cennet mekânın ve onun ordusu mensubu mübarek şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun

ki, onlar burayı fethettiler de biz de burada yaşıyor ve şu faaliyetleri yapabiliyoruz, medyûn-u şükrânız;

Sonra, evvelce bu dersi yaptığımız dergâhın bânîsi Selâmî Mustafa Efendi Hazretleri'nin ve hulefâsının, o civarda medfun bulunan meşhur şeyh Murad Hazretleri'nin ve hulefâsının ve Şeyh Murad Tekkesi'nde medfun bulunanların, Haydar Baba tekkesi bânîsinin ve halifelerinin, Abdül'ehad-i Nûrî Hazretleri'nin ve sair mübarek büyüklerimizin ruhlarına hediye olsun diye; cümle hayır hasenât sahiplerinin ve hâssaten bu güzel camiyi bu güzel vech ile bina eyleyip, hizmete sunmuş olanların ruhları için;

Uzaktan yakından, bu dersleri dinlemek üzere teşrif etmiş olan siz değerli ve sevgili kardeşlerimizin, ahirete göçmüş bütün geçmişlerinin, müslüman ecdâd u ceddât, akraba u taallûkat, ahab u yârânının, evlâd u zürriyâtının ruhlarına hediye olsun diye; ve biz yaşamakta olan mü'minler de Rabbimizin rızası yolunda ömür sürelim, huzuruna sevdiği râzî olduğu kul olarak varalım diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerîf okuyup, o saydığımız büyüklerimize ayrı ayrı hediye eyleyip, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Nefsini Terbiye Et!

Tercüme-i hâli okunan mübarek alim ve sûfî, Ahmed ibn-i Hadraveyh Hazretleri idi. Bu kitabın 13. terceme-i hâlidir bu, 13 tanesini okumuş oluyoruz böylece. Bu zât-ı muhteremin hayatı hakkında bilgiler geçmişti. Sözlerini yazmağa başlamıştı müellif. Devam ediyoruz şimdi 105. sayfadan.

Bu eser kendisi güzel olduğu gibi, bu eseri neşre hazırlamış olan Mısırlı alim, Ezher profesörlerinden Nureddin ibn-i Şüreybe de güzel hazırlamış doğrusu, Allah râzı olsun... O da mâneviyât sahibi bir kimseymiş. Okuyoruz şimdi 105. sayfadan, 14. paragraftan:

قَالَ وَقَالَ رَجُلٌ لِأَحْمَدِ بْنِ خَضْرَوَيْهِ أَوْصِنِي فَقَالَ
أَمِّتْ نَفْسَكَ حَتَّى يُحْيِيَهَا

TS. 105/14 (Kàle) *Yâni, evvelki rivâyet zinciriyle, kitabın müellifi olan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'ye gelmiş ki, (ve kàle racülün li-ahmede'bni hadraveyh) Ahmed ibn-i Hadraveyh'e adamın birisi, (evsınî) "Bana nasihat eyle!" demiş.*

Büyüklerin yanına giden insanların umûmiyetle söyledikleri bir sözdür bu: "Bana bir nasihat eyle efendim." diye sorarlar. Onlar da o anda o şahsın durumuna uygun bir nasihat söylerler. Tabii nasihatlar farklı olabiliyor. Ama, (kelâmü'l-kibâri kibârü'l- kelâm) denildiği

gibi, büyüklerin sözleri de büyüktür. Onların sözlerinde çok hikmetler vardır. Onun için, hele “Bana nasihat et! Bana tavsiyede bulun!” denildiği zaman, özlü bir söz söyleyeceği için önemli.

(Evsınî) “Bana bir nasihat eyle.” demiş birisi, nasihat istemiş bu büyük söfî, büyük alim Ahmed ibn-i Hadraveyh Hazretleri’nden... Kim olduğu belli değil, birisi böyle demiş. Ona cevabı şu: (Emit nefseke hattâ yuhyiyehâ)

Kısa... Nasihatın kısası makbuldür, özlüsü makbuldür. Onun için Peygamber SAS Efendimiz’in sözleri cevâmiü’l- kelîmdir. Yâni çok kısadır ama, çok derin mânâ ihtiva eder. Peygamber Efendimiz’e Allah bu meziyeti de vermiş. Az sözle çok mânâ ifade etme meziyetini de vermiş. Çok sözlerseniz çok söz dinleyenin kulağında kalmaz, unutuverir. Başını unuttur, sonunu unuttur. Onun için nasihati vecîz yapmak lâzım, kısa söylemek lâzım. Zaten ârif olan bir kimse de çok söze ihtiyaç bırakmaz, leb demeden leblebiyi anlayıverir. Dinleyen de kabiliyetliyse çabuk anlar. Onun için Yunus Emre:

“—Çok söz eşek yüküdür.” diyor.

Yâni, fazla söze de lüzum yok. Arif hemen anlar.

Sormuş, istemiş: “Bana bir nasihat et.” O da demiş ki: (Emit nefseke hattâ yuhyiyehâ)

(Emit) öldür, (nefseke) nefsinin. “Sen nefsinin öldür de, (hattâ yuhyiyehâ) Allah onu diriltsin. Sen öldür de...” (Yuhyiye) fiilinin fâili

Allah. O fiilin faili zikredilmemiş ama, (hattâ yuhyiyeha'llâh) demek yâni. “Sen nefsini öldür de, Allah diriltsin.” diye nasihat etmiş.

Tabii biliyorsunuz, –müslümanlar biliyor çünkü Kur'an-ı Kerim'de geçiyor– insanoğlunun bir nefsi var. Terbiye edilmemiş hali ile bu nefsin adı nefs-i emmâre...

إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي

(يوسف: ٥٢)

(Inne'n-nefse le-emmâretün bi's-sûi illâ mâ rahime rabbî) buyurmuş, Kur'an-ı Kerim'de ayet-i kerimede böyle geçiyor, Yusuf AS'ın kıssasında. (Inne'n-nefse) “Hiç şüphe yok ki nefis, (le- emmâretün bi's-sûi) kötülüğü çok emredici bir yapıya sahiptir.” (Yusuf, 12/53)

Tembellik yap, içki iç, keyfe dal, zevke dal, uyu, eğlen, gez, boş ver, aldırma, gam çekme, tasalanma... Yâni emmâre, çok emredici demek. (Inne'n-nefse âmiretün bi's-sûi) demiyor, “Nefis insana kötülüğü emreder.” demiyor, adeta bunun mesleği. Emmâre, yâni fa'âl sîgasıyla söylenmiş. Fa'âl çok yapan demek yâni. Onu meslek edinmiş, çok yapan demek. Nefis müennes olduğundan, emmâretün diye müennes geliyor. (Inne'n-nefse le-emmâretün bi's- sûi) Yâni nefis dediğimiz içimizdeki varlık, bize kötülüğü çok emretmek huyunda olan bir varlıktır. İçimizden bize vesvese verir, içeriden birtakım duygular gelir.

“–Niye bunu böyle yaptın yâ utanmadın mı? Sıkılmadın mı?” veya “Akıbetinden korkmadın mı? Hapse gireceğini, ceza yiyeceğini düşünmedin mi?..”

“–Nefsime hakim olamadım, nefsime uydum. Çok pişmanım ama, ne yapayım?..” filân diyorlar suç işleyenler.

Nefis böyledir. İçeriden insanlara kötülükleri duygu olarak, his olarak emreder, çok emreder, işi gücü bu... Onun o emirlerini duyup, anlayıp onlara tâbi olmamak, onlara muhalefet etmek, nefse karşı çıkmak lâzım! Nefsine yan çıkmamak lâzım, nefsine karşı çıkmak lâzım!

Tabii, nefis insanın içinde olduğundan, kendi benliği olduğundan onla uğraşmak zordur. İnsanın kendi kendisiyle uğraşması zordur ama, uğraşmak lâzım! Uğraşmazsa, bu nefis insanı kötü yollara sürükler. Bu nefis insanı iyi işleri yapmaktan alıkoyar. Sabah namazına kaldırtmaz, abdest aldirtmaz, namaz kıldirtmaz, oruç tuturtmaz, helâl kazandırtmaz, cefâ çekirtmez... Allah yolunda sevap kazanmak için sıkıntıya girmesine insanın yer vermez, el vermez. İçimizde bir engel...

Ne yapmak lâzım?

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا

(الشمس: ٩)

(Kad eflaha men zekkâhâ) [Nefsini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiştir.]

(Şems, 91/9) Bunu terbiye etmek lâzım! Terbiye eden kurtulur.

Hatta, terbiye etmek ne demek, demişler ki: “Öldürmek lâzım bu nefsi...”

Bak burada da öyle diyor: (Emit nefseke) “Kendi nefisini öldür!”

“—E nasıl öldüreceğim? Ne demek yâni? Bıçak soksam

karnıma, intihar etmiş olurum, cehenneme giderim, haram. İnsanın kendisini öldürmesi de haram. E nasıl öldüreceğim?”

Yâni, nefsin sana kötü bir şeyi emredemeyecek halde olsun, yok gibi olsun, o duruma gelsin. Emredemeyecek kadar dermansızlaşsın, yığılsın kalsın, bir şey diyemeyecek hale gelsin.

Nasıl olur bu? Bu, tasavvufî bir terbiye ile olur.

وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا

(الشمس: ١٠)

(Kad eflaha men zekkâhâ) “Kim bu terbiyeyi yapar, nefsin terbiye ederse, başarırsa felâh bulur. (Ve kad hâbe men dessâhâ) Kim nefsin terbiye edemezse; günahlara dalar, dünyası ve ahireti harabolur. Nefsinin esiri olduğundan, günahları işlediğinden...” (Şems, 91/9-10)

Bu nefsi terbiye etmek Allah’ın bize Kur’an-ı Kerim’deki emridir, boynumuzun borcudur. Bunu yapmak lâzım! Bunu yapmanın yolu, bu bir ilimle olacak, kolay olmaz.

Yâni arabanın motorunun motorcu ustası var, kaportasının yamukları için kaporta ustası var, boyacısı için boya ustası var; aküsü için, elektriği için elektrik ustası var; döşemesi için başka usta var... Hepsi bir araba... Ama olmuyor. Döşemeci motordan anlamaz, motorcu boyadan anlamaz, kaportacı döşemeden anlamaz.

Onun gibi, İslâmî ilimlerin içinde Allah'ın bize emrettiği şu nefsi terbiye etmenin yolunu gösteren İslâmî ilim de tasavvuf ilmidir. Bunun karşısına çıkan ya İslâm'ı bilmiyor, ya Kur'an'ı bilmiyor, ya da niyeti Allah'ın rızasını kazanmak değil, felâh bulmak değil. Çünkü, felâh bulmanın yolu nefsi terbiye etmekten geçiyor.

Nefsi öyle bir hale getireceğiz ki, bizim karşımızda diklenemeyecek, bize muhalefet edemeyecek, bizim aleyhimize çalışamayacak... Bize kötü şeyleri içimizden vesvese olarak fı-sıldayamayacak, söyleyemeyecek, isteyemeyecek. Nefsi bu hale getirmeye, karşımızda hiç duramayacak hale getirmeye, nefsi öldürmek deniliyor.

Ondan sonra, bir de bunu güzelleştirmek var, olgun bir hale getirmek var, mutmainne bir nefis, râdıyye, merdıyye, sâfiyye, kâmile bir nefis haline getirmek var, bu da güzel bir şey!

“—Yâ Rasûlüllah! Sizin nefsiniz ne alemde, sizin nefsiniz var mı, yok mu, nasıl?”

E Peygamber Efendimiz'in nefsi var tabii, herkesin nefsi var ama, o nefsini öyle bir seviyeye çıkarmış ki, kâmil, olgun, pırıl pırıl bir nefis olmuş. İşte o hale getirmek bir terbiye işi...

Umûmî prensip: Nefsi terbiye etmekte iki prensip vardır.

1. Nefsin kuvvetini kesmek. Bu nefis nereden kuvvet alıyor? Yemekten kuvvet alıyor.

“—Haa, yemekten mi kuvvet alıyor, ben o zaman onun arpasını kısıyım, o da o kadar hoplayıp zıplayamaz.”

Oruç tutmak, az yemek sûretiyle nefsi biraz frenlemek mümkün olur.

Ramazan'da hakikaten —hatırlayalım oruç tuttuğumuz günleri— öğleden sonra, ikindiden sonra hafif bir gevşeklik gelir, öyle kötü şeylere bakacak halimiz kalmaz, kötü şey söyleyecek halimiz olmaz. Karşımızda birisi dikilse, “Git işine...” deriz. Yâni bir yumuşaklık olur. İkindide camiye gelsek, bir vaaz dinlesek gözlerimiz yaşarıverir, ağlamağa başlayıveririz filan... Yâni bir rikkat, bir incelik meydana geliyor. Demek ki aç durmak faydalı...

Sonra, çok uyumak da nefsi çok kuvvetlendirir. İnsan çok uyudu mu, nefsin şehvâtı çok kuvvetlenir, takviye olur. Yâni en büyük takviyeyi oradan alır. Hatta insan yemek yemese bile çok uyusa, kalktı mı kaplan gibi kalkar. Çünkü çok uyudu. Çok uyuyunca da nefsi kuvvetlenir.

Onun için, uykuyu da azaltmak, asgarîye indirmek; gecenin tamamını uyumakla değil de, Allah'ın istediği ibadet ve taatlerle geçirmek yolunu tercih etmek lâzım!

Az yemek yiyecek... Az yemek yeyince, az uyumak da kolay olur. Çok yemek yeyip de az uyumak olmaz, çünkü gözleri bayılır zaten... Zaten yatsıdan sonra akşam yemeğini yedi mi, televizyonu seyrederken koltukta uyuyor. Sigarası yere düşüyor, koltuğu yakıyor. Sigarasını söndürmeğe vakti olmuyor, dalıyor, gidiyor. Televizyonu kapatamıyor, televizyon – kendisi kapanmazsa– sabaha kadar hışırdayıp, cızırdayıp duruyor. Neden?

“–Karnı doydu da hocam, gündüz de öğle yemeğini çok yemiş, tepe gibi karnını doyurdu, bayıldı bu keyfinden zevkinden...”

Haa, çok yedi mi uyur, uyanık duramaz. Az yedi mi, uykusu da az gelir, tamam.

Bir de az konuşmayı tavsiye etmişler. Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerîflerinde de vardır. Sükûtun ibadet olduğunu bildiriyor Peygamber Efendimiz. Sükût etmek ibadettir. Demek ki çok konuşmayacak, kendisine hakim olacak; ekseriyetle günahlar dille işlendiği için, dilini tutabilecek insan.

Az yemek (taklîl-i taâm), az uyumak (taklîl-i menâm), az konuşmak (taklîl-i kelâm) az konuşuyor, az zarar uğruyor filan... Sonra? (Uzlet-i enâm) İnsanlardan da biraz ayrı durmak iyidir. Çünkü insan insanı azdırıyor.

“–Kişi refîkenden azar.” demişler.

Aynı okula giden iki çocuktan birisi iyi bir arkadaş ediniyor, sınıfın birincisi oluyor; ötekisi kötülerle arkadaş oluyor, haylaz oluyor, sınıfta kalıyor. Aynı ailenin iki çocuğu, ikiz çocuk oluyor, edindiği arkadaştan başarı veya başarısızlık oluyor. Neden? Kişi arkadaşının tesiri altında kalıyor. Muhakkak bu tesir vardır. Hatta büyüklerimiz demişlerdir ki:

“–Gàfil müridin yanında bile durmamalı! Gàfil müridin gafleti bile, uyanık müridin kalbine tesir eder de onu karartır.”

Esneme başlar, bilmem ne başlar. Yâni o bile tesir eder. Demek ki, şöyle işe yaramayacak insanlardan da bir sıyrılmak lâzım, onlardan da kenarda durmak lâzım! O zaman ne oluyor? Az konuşuyoruz, insanlardan da ayrıldık, kahve yok, sinema yok vs. yok... O zaman bol zaman oluyor, zikrediyor insan, tefekkür ediyor... Kur'an-ı Kerim okuyor, ibadet ediyor, güzel bir yol başlıyor, açılıyor.

Bunlar nefsi azdıran yollar olduğundan, bunları kestiğimiz zaman nefis yavaş yavaş ıslah oluyor. Bu bir yoldur, buna *riyâzetü'n-nefs derler. Nefsi zabt u rabt altına almak, ona idman yaptırmak; egzersizle, riyâzâtla onu hizaya sokmak.*

Tabii bu kaç gün sürecektir? Ramazan'da on gün süren bir i'tikâf vardır, on gün olabilir. Kırk gün süren halvet vardır, çile de denilir. Bin bir gün süren halvet vardır. E böyle şey yaptığı zaman insan, kırk gün insanlardan ayrı, böyle bir kenara çekilir, ibadet ederse, insanda büyük

bir değişme olur. Oruç tutacak, helâl lokma yiyecek, ibadet edecek... Abdestli gezecek, gündüzleri oruçlu olacak, تنها bir köşede ibadetle meşgul olacak... Kırk günde değişir insan... Eti, kemiği değişir, her şeyi değişir; ondan sonra iyi bir insan olur. Halvete girdi, çıktı, o zaman güzel bir insan olur.

Bu bir yol. Nefsi, kuvvet kazandığı yerlerden çevirip, muhasara altına alıp, kuvvetini aldirtmamak, zayıflatmak, söz dinler hale getirmek, bu bir yol.

2. İkinci bir yol da, aşk ve muhabbet yoludur. Ruha kuvvet vermek yoluyla, ruhu zikirle aşkullah ve muhabbetullahla erdirmek, tattırmak yoluyla bir Allah sevgisi, bir Allah'ın emrini tutma aşkı, şevki gelir ki insana, bağlasan durmaz. Nefsi ona kötülüğü gösterse de, aldirtmaz o adam... Neden? O zevki, o şevki tattı, o muhabbet ile gidiyor. Bu da bir yoldur. Buna *tarîk-i rûhânî derler, ötekisine tarîk-i nefsânî derler; ruhu kuvvetlendirme yolu, nefsi terbiye etme yolu...*

Ama şöyle ama böyle, bu nefsin terbiyesi Kur'an'ın emridir, hepinizin, hepimizin boynuna borçtur. Bunun bir kaçamak tarafı yok ve Kur'an'da var, hadis-i şerîfte var, sahabe-i kirâmın hayatında var; rıdvânu'llahi teâlâ aleyhim ecmaîn... Peygamber Efendimiz'in hayatı böyle, kendisinin hayatı...

Hıra Mağarası'nda ne yaptı Peygamber Efendimiz? Ne yaptı aylarca? Hatice Vâlidemiz yemeğini getirdi de, orada ne yaptı?

Peygamber Efendimiz'in hayatını okumadınız mı? Evi nasıldı, eşyası nasıldı, gıdası nasıldı? Gündüzü nasıldı, gecesi nasıldı? Gece sabahları buluncaya kadar, ayakları şişinceye kadar ibadet etmez miydi?

“—Anam babam sana fedâ olsun ey Allah'ın Rasûlü! Niye bu kadar kendini üzüyorsun? Allah senin gelmiş geçecek günahlarını affettiğini Kur'an-ı Kerim'de bildirmiş. Zaten günahın yok, niye böyle yapıyorsun?” dedikleri zaman zevceleri, ne buyurmuştu: ¹

أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا

(بخ.م. عن عائشة)

---

¹ Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2172, no:2820; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.VI, s.115, no:24888; Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.I, s.128, no:190; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VII, s.39, no:13053; Hz. Aişe RA'dan.

Ayrıca aynı konuda: Buhârî, *Sahîh*, c.IV, s.1830, no:4556; Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2171, no:2819; Tirmizî, *Sünen*, c.II, s.268, no:412; Neseî, *Sünen*, c.III, s.219, no:1644; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.255, no:18269; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.II, s.201, no:1183; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.9, no:311; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.95, no:693; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XX, s.419, no:1010; Abdü'r-Rezzâk, *Musanef*; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.124, no:4523; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.16, no:4508; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.36, no:107; Muğîre ibn-i Şu'be RA'dan.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.456, no:1420; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.II, s.201, no:1184; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.185, no:1495; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.86; Ebû Hüreyre RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXII, s.132, no:352; Ebû Cuhayfe RA'dan. Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.41, no:5737; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.V, s.280, no:2900; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VII, s.174, no:7199, Nu'man ibn-i Beşir RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.I, s.205. no:327; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.185, no:1496; Ebû Seleme RA'dan. Nevevî, *Riyâzu's-Sâlihîn*, c.II, s.47, no:212.

(Efelâ ekûnü abden şekûrâ) “Allah’ın çok şükreden bir kulu olmayayım mı? Madem Allah bana bu Habîbullah olmak sıfatını ihsân eylemiş, niye çok şükredici kul olmayayım?” buyurmuştu.

“Gözümün bebeği, gözümün nuru namaz...” diyor:²

قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ

(حم.ن.ك. عن أنس)

(Kurretü aynî fi’s-salâh) “Gözümün şenliği namazda...” buyuruyor.

Namaza aşık Rasûlüllah Efendimiz. E biz öyle miyiz?.. Tabii biz Rasûlüllah’la boy ölçüşecek durumda değiliz ama, Rasûlüllah SAS Efendimiz, (Kurretü aynî fi’s-salâh) buyurmuş. Yâni, “Gözümün şenliği, gözümün gönlümün hoşluğu, nurluluğu namazda... Çok seviyorum namazı... Namaza aşığım!” demek Türkçesi.

Var mı içinizde? Var mı içimizde namaza aşık olan? Kılıyoruz namazı tabii ama, vazife diye kılıyoruz, angarya diye kılıyoruz. Az olduğu zaman, seviniyoruz. Kıldığımız zaman, “Oh, yük kalktı.” diyoruz.

O öyle demiyor. Bir kılıyor, bir daha kılmak istiyor, bir daha kılmak istiyor. Fark var arada... Allah’ın divanında durmayı sevmek, namazı sevmek filan...

---

² Neseî, Sünen, c.VII, s.61, no:3939; Ahmed ibn-i Hanbel, Müsned, c.III, s.128, no:12315; Hâkim, Müstedrek, c.II, s.174, no:2676; Taberânî, Mu’cemü’l-

Evet, nefsin ıslah edilmesi bir farizadır, felâh bulmanın yoludur, başka çare yoktur. Bu nefis ıslah olmazsa, insanı belâdan belâyâ bulaştırır, çok zararlara sokar, çok günahlara daldırır, çıkartır. Allah'ın rızası yolundan ayağını kaydırır, cehenneme götürür, cehenneme gitmesine sebep olur nefis... İnsanın kendi içindeki nefis... Benim nefsim, benim aleyhimde...

أَعْدَىٰ عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ

(A'dâ adüvvüke nefsüke'lletî beyne cenbeyke)³
“Senin en büyük düşmanın iki yanın arasındaki, içindeki nefsidir.” buyrulmuştur. Düşmanını dışarıda arama!

Evsat, c.V, s.241, no:5203; Ebû Ya'lâ, Müsned, c.VI, s.199, no:3482; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, c.VII, s.78, no:13232; Neseî, Sünenü'l-Kübrâ, c.V, s.280, no:8887; İbn-i Sa'd, Tabakâtü'l-Kübrâ, c.I, s.398; Hatîb-i Bağdâdî, Târih-i Bağdad, c.XII, s.371, no:6812; İbn-i Adiy, Kâmil fi'd-Duafâ, c.III, s.303; İbn-i Hibbân, Mecrûhîn, c.III, s.135, no:1234; Ukaylî, Duafâ, c.II, s.160, no:666; İbn-i Asâkir, Târih-i Dimâşk, c.LX, s.454; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, c.II, s.143, no:2733; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VII, s.449, no:18912, 18913; Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.73, no:1089; Câmiü'l-Ehâdîs, c.IX, s.496, no:8916.

³ Beyhakî, Zühdü'l-Kebîr, c.I, s.359, no:355; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan. Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, c.III, s.408, no:5248; Harâitî, l'tilâlü'l-Kulûb, I, s.35, no:32; Ebû Mâlik el-Eş'arî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.431, no:11263; Keşfü'l-Hafâ, c.I, s.143, no:412, 2144;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XVIII, s.270, no:19379.

Neden?..

Bu bir şey söyledi mi buna itiraz olmuyor. “—Niye böyle yaptın?”

“—Canım istedi de ondan yaptım.”

İşte canım istedi demek, nefsim emretti de ondan yaptım demek.

“—Canım istedi de ondan yaptım.”

“—Niye böyle yaptın yahu?..”

“—Canım istedi de ondan yaptım.” Yâni nefsi istemiş de ondan.

Hoşuma gidiyor, bizim Abdülaziz Hocamız’a intisab etmiş bir kardeşimiz. Hocaefendi demiş ki:

“—Evladım, dargınlarla barış, devamlı abdestli gez, hak sahiplerine hakları ver, helâlleş herkesle...”

Aradan birkaç gün geçmiş, yeni mürid tabii. Şeyh efendi sormuş:

“—Evlâdım, ne oldu, tavsiyelerimi tutabiliyor musun?”

“—Tutuyorum efendim. İşte abdestli geziyorum. Emrettiğiniz o sevaplı namazları kılıyorum, sevap kazanayım diye; tesbihlerimi çekiyorum ama, dargın olduğum insanlarla gidip barışmak nefsim çok ağır geliyor, izzet-i nefsim dokunuyor.” demiş.

Hakikaten size de ağır gelebilir. Dargın insan gidecek, dargın olduğu insana, “Ben seninle darılmaktan vazgeçtim, dargın durmaktan, uzat

elini, barışmak istiyorum.” diyecek, yalvarıyor gibi olacak. Yâni herkes “Ben ona yalvarmam, sülâlesi gelse yalvarmam.” der, yâni karşı çıkar böyle bir şeye.

“—İzzet-i nefsimе dokunuyor.” demiş.

Doğru mu bu ifade? Bize göre doğru ama, Hocaefendi hemen yakalamış onun hatalı tarafını, diyor ki:

“—A evlâdım, o nefsin izzeti olur muymuş hiç, nefsin izzeti de olur muymuş?.. Nefis, nefis-i emmâre, hain, sana düşman... Onun izzeti mi olurmuş?”

Yâni çal kalb-i nefse seyf-i celâli... Ne güzel söylüyor. Yâni nefsin kafasına seyf-i celâli çal, kırılısın kafası. Yâni “*Lâ ilâhe illallâh!*” de, küt, kafası gitsin, düşsün. Yâni “*Nefsin izzeti mi olurmuş, itibarı mı olurmuş nefis-i emmârenin? A evlâdım, nefsin izzeti mi olurmuş?..*”

Çok hoşuma gidiyor, ikaz yâni. Nefis hor, pespâyе bir varlık, onu biz yola getireceğiz, biz çekeceğiz, biz kurtaracağız. Yoksa ona tâbi olmak doğru değil.

Peki, (Emit nefseke) “*Nefsinі öldür! Yâni nefsin sana muhalefet edecek bir mecâli kalmasın, ölmüş gibi olsun.*” Hani ölü, şu tarafa döndürsen öyle döner, bu tarafa döndürsen öyle döner. (Ke’l- meyyiti beyne yedeyhi’l-gassâl) demişler. Yâni, yıkayıcının önünde ölünün hali ne? Şu tarafa kaldırıyor, şurasına su döküyor; burasına kaldırıyor, burasına su döküyor... Gık diyemiyor, ölü...

Nefis itiraz edemeyecek hale geldi mi, öldü mü, güzel! “Sen nefsini böyle öldür, sana kötülükleri emredemesin ve itiraz edemesin... İyiliklerin karşısına çıkmasın ve kötülükleri sana fısıldayamasın, vesvese veremesin; öldür onu, (hattâ yuhyiyehâ) ki, Allah onu diriltsin!”

Sen nefsini öldürürsen, nefis tamamen ölmez. İnsan nefissiz yaşayamaz. Onun için Peygamber Efendimiz buyuruyor ki, çok ince bir nokta bu:

نَفْسُكَ مَطِيَّتُكَ فَارْفُقْ بِهَا

(Nefsüke matıyyetüke, fe'rfak bihâ) “Nefsin senin bineğindir, ona yumuşak davran! Onun da kuvvetli olması lâzım!” Atına arpasını vermezse bir süvari, atı koşturamaz. Arpasını verecek, ona bakacak.

(Nefsüke matıyyetüke) “Nefsin senin bineğindir, bineceksin üzerine...” Tâ ahir ömrüne kadar nefsinin üzerinde, dıgıdık dıgıdık hayatı süreceksin ama, önce bir öldür, hizaya sok; (hattâ yuhyiyehâ) Allah o zaman onu bir başka türlü diriltir. Bir başka güzel nefis olur o, nefs-i mutmainne olur. Nefs-i mutmainne oldu mu, artık korkma!

Allah'ın onu güzel şekilde diriltmesi için, ilk önce onu öldürmen lâzım! Yâni, senin, nefsin vesveselerine uymayacak kadar iradenin kuvvetlenmesi lâzım! O zaman bu terbiyeyi alan bir insanın nefsi de terbiye oldu mu, güzel şeyleri emretmeğe başlar, ıslah olur. Nefis ıslah olur, iyi bir nefis haline gelir.

Güzel bir tavsiye, tabii anlayana çok güzel bir tavsiye...

Buradan şunu anlıyoruz ki: Kişi Allah yolunda cihad etti mi Allah onun işini düzeltiyor. Bu da ayet-i kerimeye uygundur:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

(العنكبوت: ٦٩)

(Ve'llezîne câhedû fînâ lenehdiyennehüm sübülenâ) "Kim bizim uğrumuzda cihad ederse, ter dökerse, gayret ederse, biz ona yolumuzu gösteririz. Yollarımızı açarız ona; gideceği menzil-i maksûda ulaşabilir, muradına erebilir, kâmil insan olabilir, sevgili kul olabilir."
(Ankebût, 29/69)

Ama cihad edecek. "Sen onu öldür ki, Allah onu diriltsin. Yâni sen cihad et, nefesine hakim ol da, Allah sana güzel bir iç hali nasib etsin!" demek oluyor.

O halde bu nasihatten biz de hisse almamız gerekiyorsa ne yapacağız? Nefsimizle cihad edeceğiz.

"—Hocam ben bu cihadı bilmiyorum."

Yok, sen biliyorsun da, bildiğinin farkında değilsin. Sen nefsinle cihad ediyorsun.

"—Ne zaman ediyorum hocam? Ne kılıç aldım elime, ne silah aldım, ne yüzünü gördüm şu nefs-i leîmin, ne çarpıştım, vuruştum..."

Yok, sen onunla Ramazan'da cihad ediyorsun. Oruca niyetleniyorsun; yemek istiyor vermiyorsun, su istiyor vermiyorsun, sızıldanıyor aldırmıyorsun; yapma, etme diye yalvarıyor, aldırmıyorsun... Şehvât-ı nefsâniyyeden, yiyecekten, içecekten, meşrû olan arzulardan ve kötü huylardan kendini uzak tutuyorsun. Bir mücadele veriyorsun Ramazan'da, bir ay sürüyor bu mücadele... Ramazan'da bunun nefisle mücadele olduğunu çoğu kimse bilmiyor. Yapıyor bir şey ama muhatabının kim olduğunu bilmiyor. Karanlıkta yumruk sallıyor yâni. İşte senin Ramazan'da uğraştığın belâ nefis...

Bak, nefsi insanın acıktığı zaman içeriden, "Benim karnım acıktı, yemek istiyorum!" der. Hacivat-Karagöz'ün oyunu gibi sahneye çıkıp da Karagöz'ün "Yâr bana bir eğlence!" dediği gibi, nefis de karnı acıktığı zaman:

"—Bana bir yiyecek, çok acıktım, kebab isterim, baklava isterim, börek isterim, çörek isterim..." demeye başlar, acıktı.

Ramazan'da diyorsun ki:

"—Bana bak! Hiç boşuna çırpınma, ben niyet ettim ne kahvaltı vereceğim, ne öğle yemeği vereceğim ne *(five o'clock tea)* ikindi çayı vereceğim... Akşama kadar boşuna sızıldanma!" diyorsun, o da bir-iki nazlanıyor sana öğleye kadar... Öğleden sonra bakıyor ki bu çok babayiğit, dinlemiyor beni, vermeyecek hakikaten, akşama kadar ses çıkarmıyor, artık yemek de istemiyor.

Hakikaten Ramazan'ın birinci günü sabahleyin insanın biraz karnı acıkır, ikinci günü alıştır. Onun için, orucu bütün sene tutmak doğru değil, *savm-ı dehr uygun değil. Neden?.. Alıştığı zaman, ibadetin kıymeti kalmaz. Alışmayacak, arzuları ölmeyecek, arzuları devam edecek de, sen onu yenmeği öğreneceksin.*

Su var, bak buzlu su!.. Hava da güneş, yaz günü de, oruç da uzun, bak ne kadar güzel su, meşrubat!.. Dışı buğulanmış, böyle buğuları aşağı böyle damla damla gidiyor... Yutkunup duruyorsun burada... Kebabı görüyorsun, tatlıyı görüyorsun, suyu görüyorsun... İşte mücadele veriyorsun. Yâni, içinden gelen bir arzuyu yapmama mücadelesi. Bu bir nefisle mücadeledir.

Bu mücadeleyi yapacağız! O kadar yapacağız ki nefsimiz ölecek, bize kötü bir şey söyleyecek bir canı kalmayacak. O zaman, Allah bize bir başka güzel nefis verecek. Biz nefisle böyle cihad ettiğimiz zaman, nefsi öldürdüğümüz zaman, o zaman yerine, ibadeti seven, namazı seven, zikri seven güzel bir nefis gelecek.

Bakın, millet zikirden şimdi bucak bucak kaçıyor.

“—Zikret!”

Ben demiyorum, Allah CC:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا

(الاحزاب: ٤١)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenü'zküru'llàhe zikren kesîrâ*) “Ey iman edenler, Allah’ı çok zikredin!” (Ahzâb, 33/41) buyuruyor.

Çok zikredenlerin herkes karşısında...

Çocuk tarikata girecek, Allah diyecek; anası babası diyor ki: “–Tarikata girme, deli olursun. Çok zikretme, bu kadar da

ibadet fazla... Bu kadar namazına, niyazına düşme!” diyor.

Yâni korkuyor annesi babası, çocuğuna bir şey olacak diye.

Evet, bu kadar bilgi, özlü bilgi, Kur’ânî bilgi, îmânî bilgi hepimize lâzımdı, onun için söyledik.

b. Allah’a En Yakın Kullar

İkincisi, 106. sayfada 15. paragraf:

قَالَ وَقَالَ أَحْمَدُ أَقْرَبُ الْخَلْقِ إِلَى اللَّهِ

أَوْسَعُهُمْ خُلُقًا

TS. 106/15 (Ve kàle ahmedü) Yâni, Ahmed ibn-i Hadraveyh dedi ki, (kàle ve kàle ahmedü) aynı rivâyet zinciriyle:

(Akrabü’l-halki ila’llah, evsauhüm hulukà) İnsanların, mahlûkatın, halkın, ahalinin Allah’a en yakın olanı kimdir, onu söylüyor. Düşünün kim olduğunu... Allah’a en yakın kul kimdir? İçinizden benim tahminime göre şudur deyin, kafanızın kenarına yazın:

Allah'a en yakın kul kimdir? Bunun cevabını veriyor çünkü: (Akrabü'l-halki ila'llâh) "Ahalinin Allah'a en yakın olanı (evsauhüm hulükà) güzel ahlâkı en çok olan, en geniş olan. En güzel ahlâklı, Allah'ın en yakın kuludur."

İnsanın huyundan ölçersiniz, huyundan belli olur insan. Kavuğundan değil, sarığından değil, sakalının bir karış, iki karış olmasından değil, huyundan anlayacaksınız. Olgun mu huyları, güzel mi, çirkin mi, sinirli mi?..

Tabii Peygamber Efendimiz sinirlenmez miydi? Efendimiz'in gazablı hali yok muydu? Vardı. Ne zaman gazablanırdı? Allah'ın emirleri çiğnendiği zaman gazablanırdı. Şu minbere çıktığı zaman Peygamber Efendimiz, bir ordunun başkomutanı gibi celâllenirdi, yüzüne bakmağa korkardı millet. Aşağıda o kadar halim selim ama, orada Allah'ın emrini tebliğ ederken öyle celâlli olurdu.

Gazab kötü bir huy mu?.. Hayır. Gazab, yerinde kullanıldığı zaman, insanın gerekli olan duygularından birisidir, lâzım. Kızma duygusu yok olmuş bir insan, o zaman kötülüklerin karşısında reaksiyon da göstermez. Rüşvet var, hırsızlık var, çalma var... Aldırmıyor adam. "Bana ne?" diyor, boş veriyor vs. O zaman cemiyet çöker, insan da çöker, insanlık da çöker, sevaplar da kalmaz. Yâni, kızılacak yerde kızacak, sabırlı olacağı yerde sabırlı olacak. Yerini bilecek. İfrattan ve tefritten uzak, orta çizgide, dengede, itidal çizgisinde duracak, huyları güzel olacak.

Güzel huylu olan insan yanlış anlaşıyor bugün.

“—Efendim filanca adam çok güzel huylu bir insan, melek gibi bir insan... Evinden camiye, camiden evine gider. Hiç kimsenin işine karışmaz, etlisine, sütlüsüne karışmaz...”

Hatta ben bu sözümü burada kesip, bir büyüğümüzün sözünü söyleyeceğim. Süfyân-ı Sevrî Hazretleri’ne demişler ki:

“—Filanca adamı herkes sever, hiç düşmanı yok.” demişler.

Ne demiş? Hiç tahmin etmezsiniz, kırk yıl düşünseniz aklınıza gelmez. Demiş ki:

“—Haaa, o halde o adam münafık!” demiş. Herkes seviyor çünkü.

Öyle şey olur mu? Mü’mini kâfir sevmez, mü’mini münafık sevmez, namusluyu namussuz sevmez, dürüstü hırsız sevmez, polisi hırsız sevmez... Bu normaldir. Bazıları sevmeyecek. Sen Allah yolunda dosdoğru gideceksin, Allah sevecek, Allah dostları sevecek, Allah düşmanları sevmeyecek.

Rasûlüllah’ın ne kadar düşmanları vardı azılı, amansız, öldürmeğe kasteden. Kılıç kuşanıp da evini kuşatan, öldürmek için üstüne saldıran, Bedir Harbi’nde, Uhud Harbi’nde... Bilmiyor muyuz? O mübarek Habibullah’ı, Rasûlüllah’ı öldürmeğe kalktılar. Allah’ın düşmanları var, müslümanların düşmanları var...

“—Herkesle iyi geçinir.”

Demek ki yağcı, demek ki münafık... Doğruyu söyleyecek, dobra dobra doğruyu söyleyecek. Ama güzel söylesin. Tabii kırarak değil de yumuşak söylesin, tatlı söylesin. Ona bir şey demiyorum, söyleyiş üslûbu tamam. Fakat hakkı söyler. İyi insanlar hakkı söyler. “Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar, kaldırırım.”

İyi ahlâk nedir? Etiliye sütlüye karışmamak değildir. (El-emrû bi'l-ma'rûf, ve'n-nehyü ani'l-münker) İyi şeyi yaptıрмаğa gayret etmek, kötü şeyi yaptırmamak için de direktmek, karşı çıkmaktır. Aktif ahlâk bu işte. İşte buna sosyal ahlâk diyorlar, bilmem ne diyorlar... İslâm'da var bu, İslâm ahlâkı bu.

O bakımdan, ahlâkının güzel olması deyince insan, hep güleç yüzlü olmak mânâsına değil. (El-hubbu fi'llâh) var, Allah için seveceğiz birbirimizi.

“—Niçin seviyorsun? Param için, mevkiim için, makamım için?..”

“—Hayır, Allah için seviyorum. Sen müslümansın diye ben seni seviyorum, sen de beni müslümanım diye seviyorsun.”

(El-hubbu fi'llâh) var, bir de (el-buğzu fi'llâh) var. Allah için buğz etmek de var. (El-emrû bi'l-ma'rûf) da var, iyi şeyleri emretmek de var; (ve'n-nehyü ani'l-münker) kötülükten nehyetmek, yaptırmamak da var.

İmâm Gazâlî diyor ki:

“—Adamın elinde şişeyi görünce, kıracaksın. Ama cübbesinin altına saklamış, senden gizli gidiyorsa, cübbesinin altını karıştırmağa kalkma!” diyor.

Ama, fısk u fücûru aşikâre yaptırtmamış büyükler. Yapamamışlar. Onların celâlinden fısk u fücûr erbâbı gizli yapmışlar.

Şimdi birçok beldede bekâr deresi vardır. Azap deresi deniliyor meselâ Ankara’ya giderken, İstanbul-Ankara yolunda Azap deresi var. Azap ne demek? Allah orada azap mı indiriyor? Değil. *A’zeb, elif-ayın-keskin ze-be ile; bekâr demek, bekâr deresi demek.*

Ne demek? Yâni, Kızılcahamamlı hacıbabalar Kızılcahamam’da günahı yaptırtmıyorlarmış. Bekârlar da çalgıyı, içkiyi gidip orada içiyorlarmış demek, öyle. Bekâr deresi demek, çengi çalıp bilmem ne oynattıkları, içki içtikleri yer demek. O mânâyâ geliyor. Neden? Hacıbabalar kusuru işlettirmez. Müslüman kusuru yaptırtmaz, önünde zulmettirmez, haksızlık yaptırtmaz, müdahale eder de ondan.

Evet, huyun güzelliğini böyle anlayacağız. Güzel huyu olacak insanın, merhameti olacak, sevgisi olacak, saygısı olacak büyüklere, cömertliği olacak, hizmeti olacak vs. vs. ama pısrık değil, solucan gibi değil, yılan gibi değil, ot gibi değil... Nasıl olacak? Aktif, olması gereken şekilde, Allah’ın istediği gibi, Rasûlüllah’ın ahlâkı gibi olacak. Rasûlüllah SAS nasıl idiyse öyle, Kur’an-ı Kerim nasıl istiyorsa öyle olacak.

Kur'an-ı Kerim nasıl tavsiye ediyor:

أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ

(الفتح: ٢١)

(Eşiddâu ale'l-küffâr ruhamâu beynehüm)
“Kendi aralarında merhametli ama kâfire karşı sağlam, pehlivan, şiddetli, sert.” (Fetih, 48/29)

c. Zâhid ve Zengin

قَالَ وَقَالَ أَحْمَدُ بَلَّغْنِي أَنَّهُ اسْتَأْذَنَ بَعْضُ الْأَغْنِيَاءِ
عَلَى بَعْضِ الزُّهَّادِ فَأَذِنَ لَهُ فَرَأَهُ - فِي رَمَضَانَ -
يَأْكُلُ خُبْزًا يَابِسًا بِمِلْحٍ فَرَجَعَ إِلَى مَنْزِلِهِ وَبَعَثَ
إِلَيْهِ بِالْفِ دِينَارٍ فَرَدَّهُ وَقَالَ إِنَّ هَذَا جَزَاءُ مَنْ
أَفْشَى سِرَّهُ إِلَى مِثْلِكَ

TS. 106/16 (Kâle ve kâle ahmedü) Yine aynı raviler rivâyet ettiler ki Ahmed ibn-i Hadraveyh şöyle buyurdu: (Beleğânî ennehü'ste'zene ba'du'l-ağniyâi alâ ba'di'z-zühhâd, feezine lehû feraâhu fî ramadâne ye'külü hubzen yâbisen bi-milh feracea ilâ menzilihî vebease ileyhi bi-elfi dînâr feradehû ve kâle inne hâzâ cezâü men efşâ sirrahû ilâ mislik.)

Bir hikâye anlatıyor burada. Hikâyeler kolay hatırdadır.

Bu da sizin hatırlığınızda kolay kalacak diye tahmin ediyorum. Ahmed ibn-i Hadraveyh anlatıyor hikâyeyi. Diyor ki:

(Beleğani) “Bana nakledildi, haber olarak geldi ki, (ennehü’ste’zene ba’du’l-ağniyâ’) zenginlerden birisi izin istedi (alâ ba’di’z-zühâd) sòfîlerden, zâhidlerden birisinin ibadethânesine, yanına girmeğe izin istedi.”

Adam savmaasında, ibadethânesinde, evinde, köşesinde ibadetiyle meşgul, zâhid... Zühhâd, zâhidler demek, yâni dünyaya metelik vermeyen, yâni parası pulu malı mülkü olmayan, dünyaya aldırmayan, ahirete rağbeti olup ona çalışan, gönlünde dünya olmayan insan.

“—Yanına gelebilir miyim, müsaade eder misiniz, ziyaretinize gelmek istiyorum?” demiş, o da:

“—Buyur, gel!” demiş.

Zengin bu zâhidin yanına gitmiş. (Feezine lehû) O izin verince girmiş, görmüş. (Feraâhu fî ramadàn ye’külü hubzen yâbisen bi- milh) Ramazan’da bakmış ki, iftar vaktinde bu zâhidcik, fakir, âbid kuru ekmeği tuza banıp yiyor. O kadar... Katığı yok, bir şeyi yok, tuza banıyor, yiyor.

Ötekiler, millet iftara bütün gün hazırlanır. Ooh, ev halkı tavukları yolar, kebapları yapar, pilavlar pişer, hoşaflar hazırlanır, her türlü hazırlık...

“—Ne o?..”

“—Biz bugün oruçluyuz ya, akşam da misafirler gelecek...”

Bir sürü yemek, kırk çeşit yemek. Ama bu adamcağızın yanına girmiş zengin, bakmış ki kuru ekmeği (*hubzen yâbisen*) kuru ekmek, (*bi-milh*) kuru ekmeği tuzla yiyor, tuza banıyor kuru ekmeği, çatır çutur, kıtır kıtır onu yiyor zavallı. Ne yapmış? (*Feracea ilâ menzilihî*) Zengin onu o halde görünce, acımış, konağına dönmüş. (*Vebease ileyhi bi-elfi dînâr*) Bin dinar göndermiş zâhide...

Dinar altın para... Dirhem gümüş para, dinar altın para. Bin tane altın para göndermiş. O zamanın parası ne kadardır, bizimkinden az mıdır, çok mudur bilmiyorum ama biraz küçük olsun, biraz büyük olsun, ebadı, boyutu, çapı, tipi aynı veya farklı, neyse ne... Altın para bu. Bin altın lira göndermiş zâhide.

Bakalım şimdi ne olacak?. Merak ediyorum işin sonunu: (*Fereddehû*) Fakir zâhid kabul etmemiş, reddetmiş, geri göndermiş. “Al bin dinarını geriye!” zengine geri göndermiş. Bize gönderse ne yaparız? Bize gönderse hiç olmazsa camiye yardım ederim, vakfa bırakırım diye yanımızda tutarız. Bize gönderse bir kılıfını buluruz, çaresini buluruz. O, geri göndermiş. Neden? Sebebini şöyle izah ediyor:

(*İnne hâzâ cezâü men efşâ sirrahû ilâ mislike*) “Bu, sırrını senin gibi birisine ifşâ eden, açan kimsenin cezasıdır.” demiş. “Sırrını sana açan, senin gibi bir kimseye açan kişinin cezası budur.

Al parayı geri!” demiş.

Yâni ne demek istiyor?.. “Ben, tuzla kuru ekmek yiyen kimseydim, bu benim sırrım. Çünkü ben dünyadan elimi eteğimi çekmişim, ahirete rağbet eden bir insanım, dünya malı, yiyeceği, içeceği benim için çok önemli değil, tuz ekmekle iftar ediyorum. Karnım sırtıma yapışmış, açım, yanaklarım çökmüş filan... Olsun, ben buna razıyım, ben ibadet ehli zâhid bir kimseyim.

Bu benim sırrımdı. Şimdi ben sana “Gel yanıma!” dedim, sen geldin benim sırrımı gördün evimde böyle yoksulluk olduğunu, yanımda yiyecek içecek olmadığını gördüm, yâni ben sırrımı sana ifşâ etmiş oldum. Sen nesin? Sen bir beşersin, Allah’ın bir kulusun, *(ilâ mislike) senin gibi bir beşere, senin gibi bir insana sırrını açan insanın cezası budur, al parayı geri!”* demiş, *yâni kendisini cezalandırıyor.*

Sen tasavvufî sırrını, zâhidlik sırrını böyle bir zengine göstertmiş oldun, açmış oldun, bu para sana verildi, sana hediye edildi, senin oldu ama, geri gönderiyor ceza olarak. Yâni bin dinar ceza yazmış kendisine... Neden? Sırrını başkasına fâş etti diye. Neden? İbadet gizlidir de onun için. İbadet, başkası görsün diye yapılmaz, başkası alkışlasın diye yapılmaz, zenginler acısın da para versin diye yapılmaz, insanlar etrafıma toplansın diye yapılmaz; Allah için yapılır, bu bir sırdır. Kulla Rabbi Mevlâ’sı arasında bir sırdır bu... Böyle kimse de bilmez, anlamaz da...

يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ

(البقرة: ٢٧٢)

(Yahsebühümü'l-câhilü ağniyâe mine't-teaffüf)
[Bilmeyen kimseler, iffetlerinden dolayı onları zengin zanneder.] (Bakara, 2/273)

Eski zaman fakirlerinin, sahabe-i kirâmın yoksullarının iffetinden, onurluluğundan, asaletinden dolayı, dışarıdan bakanlar onun fakir olduğunu anlamazdı bile... Belli etmezdi ki, anlatmazdı ki... Saklardı, söylemezdi, el açmazdı, belli etmezdi.

Böyle düşünmüşler. İşte hakiki mutasavvıfların halini görün! Bu insanların yaşam tarzları... Sen bin altın lira sana geldiğin zaman ne yapacağını düşün, bunların yaptığı jestlerin önemini anla. Adam göndermiş işte hazır, kesede, sana gelmiş, ne gönderiyorsun? Birazını sen yersin, birazını da sen başkasına hayır yaparsın, evine yiyecek alırsın, içecek alırsın... Hayır, geri göndermiş.

“—Sırrını senin gibi birisine açan insanın cezası budur.” demiş.

Kendisine bin dinar ceza kesmiş, kabul etmemiş.

Rahmetu'llâhi aleyhim ecmaîn... Tabii onlar ahireti düşünmüşler, herhangi bir şekilde riyâkârlık yapmaktan, amelini dünya ehli için yapmaktan çok sakınmışlar.

d. Gafletten Daha Ağır Uyku Olamaz

17. paragraf:

قَالَ وَقَالَ أَحْمَدُ لَا نَوْمَ أَثْقَلُ مِنَ الْغَفْلَةِ وَلَا رِقَّ
أَمْلِكُ مِنَ الشَّهْوَةِ وَلَوْ لَا ثِقَلُ الْغَفْلَةِ لَمَا
ظَفِرَتْ بِكَ الشَّهْوَةُ

TS. 106/17 (Kàle ve kàle ahmed) Aynı ravilerden rivâyet edildiğine göre Ahmed ibn-i Hadraveyh dedi ki: (Lâ nevme eskalü mine'l-gafleh ve lâ rikka emlekü mine's-şehveh velev lâ sikalü'l-gafleti lemâ zafiret bike's-şehvetü)

Buyurmuş ki Ahmed ibn-i Hadraveyh Hazretleri: (Lâ nevme eskalü mine'l-gafleh) “Gafletten daha derin, daha ağır bir uyku olamaz.” Gaflet var ya, insanın gâfillerden olması, gâfil bir insan olması... Ooo, bir şeyden haberi yok. Vah zavallı vah! Ne dinden, ne imandan, ne ahiretten, ne sevaptan, ne günahattan... Kalbi katı, sevaplara koşmuyor, ölümünü düşünmüyor, ahirete hazırlanmıyor; gâfil işte... “Gafletten daha ağır, daha derin bir uyku olamaz asla...”

Gaflet çok derin bir uykudur. Gidip de yatağında yorgun uyuyan insan derin uykuda değil, asıl gözleri güya açık olup da, ahiret için hazırlanmayan gâfil insan uykuda... Asıl büyük uyku o...

“Gafletten büyük uyku olamaz; (ve lâ rikka emlekü mine’ş- şehveh) insanı da köle durumuna düşüren şehvetten daha beter bir başka bağımlılık olamaz.” En büyük kölelik, insanın şehvetine esir olmasıdır. En derin uyku da insanın gafil olmasıdır.”

Şehvet nedir?.. Şehvet, iştiha demek Türkçe’de... Türkçe’de iştihayı kullanıyoruz. Bir şeyi şiddetli arzulamak demek. Yâni yemeği de arzuluyorsa, ona şehvetü’l-batn derler, şehvetü’t-taam derler. “Yemeği çok istiyor canım, ah bir şey olsa da yesem...” diye kıvranıyor. Ağaç kabuğunu kemirecek neredeyse. O kadar acıkmış, karnı aç... İşte bu da yemeğe iştihası var demek, şehvet demek bu da.

Tabii, karşı cinse karşı cinsel bir arzu duyuyorsa, o da şehvettir. Daha başka kuvvetli arzu varsa, o da şehvettir. Mebus olmak için kıvranıyor böyle, mebus olacağım diye ölecek, deli olacak... O da makam şehveti meselâ.

“—Şehvetten daha büyük kölelik yoktur, gafletten daha büyük uyku yoktur. Eğer gafletin ağırlığı olmasaydı, şehvet sana hakim olamazdı, dış geçiremezdi.” diyor.

Demek ki, temelde gaflet var. Eğer gafletin verdiği rehavet, aldırmazlık, sezememezlik olmasaydı, şehvet sana gelemezdi. Sen gafil olmasaydın, şehvet sana geldiği zaman onun karşısında durabilirdin, yenebilirdin, reddedebilirdin. Gafletinin ağırlığıdır şehveti sana galip kılan...

Gâfilsin de ondan şehvet gafil geliyor. Yoksa gâfil olmasan, uyanık olsan, ahireti bilsen, cehennemini şiddetini bilsen, cennetin güzelliğini bilsen, o gaflette böyle duramazsın demek.

e. Rabbimizin Nimetleri

Sondan bir önceki cümle... İki cümle kaldı, bitiyor.

Kronometreye bakmadım ama, 50 dakika kadar olmuş.

قَالَ وَقَالَ أَحْمَدُ لَيْسَ مَنْ طَالَبَهُ الْحَقُّ بِالْآئِهِ

كَمَنْ طَالَبَهُ الْحَقُّ بِنِعْمَائِهِ

TS. 106/18 (Kàle, ve kàle ahmedü: Leyse men tâlebehü'l-hakku bi-âlâihî, kemen tâlebehü'l-hakku bi-na'mâihî) Ahmed ibn-i Hadraveyh aynı râvîlerin rivâyet ettiğine göre buyurmuş ki:

(Leyse men tâlebehü'l-hakku bi-âlâihî kemen tâlebehü'l-hakku bina'mâihî) “Allah’ın CC âlâsından dolayı kulundan beklediği ve istediği ile, nimetlerine daldırdığından dolayı kulundan istediği aynı değildir.”

Biraz açıklayalım. Açıklanmadan anlaşılmaz. Bu cümlelerin hiç birisini düz Arapça bilenler anlayamaz. Tasavvufî hayatın incelikleri bunlar. Şimdi Allah kuluna sonsuz ikramlarda bulunuyor. Bu imkânların, ikramların bir kısmı maddî imkânlar, işte sırtımız giyinik, karnımız tok, el-hamdü lillâh sıhhatimiz yerinde, evimiz var, biraz sonra kalkacağız, gideceğiz, uyuyacağız...

Paramız var, işimiz var, çoluk çocuğumuz var, eşimiz var, aşımız var... El-hamdü lillâh tamam. Bunlar nimet...

Allah'ın zahiri nimetleri var. Bir de mânevî nimetleri var. Allah iman vermiş, irfan vermiş, rüyasında güzel şeyler görüyor, maneviyâttan nasibi var, gönül gözü açık vs. vs... Mânevî nimetler de var. Maddî nimetler de var, mânevî nimetler de var.

Allah bazı kullarına maddî nimetleri vermiştir, mânevî nimetleri vermemiştir. Adam zengindir, ilimden irfandan, mânevîyâttan, tasavvuftan, Allah'ın sevgili kulu olmayla ilgili taraflardan nasibi yoktur hiç... Zengindir, Ada'da köşkü vardır, botu vardır; deniz kayağı yapar, sörf yapar. Uçağa biner, Avrupa'ya gider, İsviçre'de kayak yapar. Kongo'da, Angola'da aslan avına gider cumartesi, pazar... Avladığı geyiklerin kafasını keser, şöminesinin üstüne takar vs. filan... Yâni parası var ama adamın mânevîyât mâfî,.. Mânevîyât diye bir şey yok.

Bazılarında da mânevîyât vardır, gönül gözü açıktır, Allah mânevî bakımdan nimet vermiştir, ilim vermiştir, irfan vermiştir, iz'an vermiştir, tatlı dillidir, hoş sohbetlidir, güzel huyludur vs. Tamam, bu da bir nimet.

Şimdi alimler diyorlar ki: Âlâ, mânevî nimetler demek. Na'mâ da maddî nimetler demek. Aksini söyleyenler de var, çeşitli tarifler var. Ben birkaç tefsir kitabına baktım geniş izahat bulabilir miyim diye. Büyük tefsirlere bakamadım.

Âlûsî tefsirine baktım, İbn-i Kesîr'in tefsirine baktım vs... Orada istediğim izahatı bulamadım ama, bir yerde şöyle bir bilgi yakaladım: Yâni maddî nimetlere na'mâ deniliyor, mânevî nimetlere âlâ deniliyor.

Hani Rahmân Sûresi'nde geçiyor ya, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

(الرحمن: ١٣)

(Febieyyi âlâi rabbikümâ tükezzibân)
“Rabbinizin hangi mânevî nimetlerini, lütuflarını inkâr edebilirsiniz ey insanlar ve cinler!” (Rahman, 55/13) İşte o âlâ...

Diyor ki burada... Tâlebe-yutâlibü-mutâlebeten fiili de Arapçada, birisinden hakkını istemek demek. Birisinin yakasına yapışıp “Bana bak, ver bakalım benim hakkımı!” demek. Tâlebe-mutâlebeten.

(Leyse men tâlebehü'l-hakku bi-âlâihî)
“Allah'ın mânevî nimetler verdiği kimseden istediği şeylerle, yakasına yapışıp da ‘Ey kulum! Ben sana o kadar mânevî nimetler verdim, ne yaptın bakalım?’ diye ondan istediği şeylerle; maddî nimetlerine mazhar ettiği kuldan istediği şeyler arasında fark vardır. Birisi başka, birisi başkadır. Yâni, Cenâb-ı Hakk'ın mânevî nimetlerine mazhar kıldığı kimse ve ondan beklediği şeyler, o ayrı bir âlem, ayrı bir sınıftır. Maddî nimetlerine mazhar kılıp da ondan istediği başka şeylerdir.

Onunla o bir olmaz.”

Yâni kısacası: Allah'ın mânevî ikramları maddî imkânlar gibi olmaz. Mânevî ikramlarına erdirdiği kullardan Allah'ın istediği kulluk daha zarif, daha üstün, daha ince, daha farklıdır. Eh ötekiler ehl-i zâhirdir, onlardan istediği akılları seviyesindedir, daha başkadır. Nimetlere mazhar olmak başka, mânevî izzetlere mazhar olmak başka. Onun için büyüklerimiz demişler ki:

حَسَنَاتُ الْأَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُقَرَّبِينَ

(Hasenâtü'l-ebrâri seyiyâtü'l-mukarrabîn)
“Allah'ın ebrâr kullarının haseneleri mukarreb kullarının seyiyeleri durumundadır.” Birisinin bittiği yerden ötekisi başlıyor. Ötekisinin seviyesi çok yüksek...

Bu, gece uyursa bir şey olmaz da, öbürü bir gecesini ihyâ etmeden geçirirse, mahvolur. Bu yatsı namazını kılip, sabah namazını kılsa tamam... Öbürü, gece yaptığı ibadetleri yapmadığı zaman hesaba çekilir:

“—Ey kulum! Ne kusur gördün benim gece ibadetimde, zikrimde, murakabemde de bunu bıraktın?” diye ceza olur ona...

Rahmetinden tard eder Allah... Sabah camiye kabul etmez.

Sabaha kaldırtmaz. Allah affetsin... İkisi bir olmaz.

O halde ne lâzım?.. Maddî nimetlerin de şükrünü edâ etmek için, karınca kararınca, elinden geldiğince Allah'a güzel kulluk etmeğe

çalışmak lâzım! Zekâtını vermek lâzım, sadakasını vermek lâzım! Mânevî nimetlere mazhar olunca da, onun gereği olan ârifâne davranışları yapmak lâzım!..

“—Yâ sen ârifsin, sana yakışmaz bu.”

“—E falanca da böyle yapıyor.”

Yâ o avam. Avamla havassın hali aynı olur mu? Sen arifler zümresindeyken, hiç yakışmadı sana bu. Ötekisi... Tamam işte onu Allah affeder, seni etmez. Senin çünkü irfânın daha yüksekti, ufkun daha genişti, herkesin durumuna göre Allah'ın ondan beklediği, istediği. İsteddiği demek bu. Yakasına yapışıp da istediği. “Niye bunu yapmadın?” diye sarsacak sonra yakasından. “Niye yapmadın bunu?” diyeceği şey yâni.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا

(البقرة: ۲۸۲)

(Lâ tüâhiznâ in nesînâ ev ahta'nâ) “Yâ Rabbi, unutursak, hata edersek bizi muaheze etme, yapışma yakamıza, sarsma yakamızdan yâ Rabbi, bağışla yâ Rabbi!..” (Bakara, 2/286) demekten başka bir çaremiz kalmıyor. Hem lütfunu ihsân etsin, mânevî nimetlerine gark etsin; hem de kusurlarımızı affetsin, hem de kendisine güzel kulluk etmeyi de nasib etsin... Arifâne, edîbâne, zarîfâne, kâmilâne güzel kulluk etmeyi de Allah cümlemize nasib ve müyesser eylesin...

Sonuncu cümle, bitiyor burada. Önümüzdeki hafta sağ olursak, Allah imkân verirse, ecelden eman bulursak Yahye'bni Muàz er- Râzî Hazretleri'ni anlatacağız.

Burada 106. sayfanın 19. paragrafını okuyoruz ve dersimiz bitiyor, sorular hariç...

f. Amellerin Hangisi Daha Faziletli?

قَالَ وَسُئِلَ أَحْمَدُ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ قَالَ رِعَايَةٌ
السِّرِّ عَنِ الْإِتِّفَاتِ إِلَى شَيْءٍ سِوَى اللَّهِ تَعَالَى

TS. 106/19 (Kàle, ve süile ahmedü) Ahmed ibn-i Hadraveyh'e soruldu diye bu râvîler rivâyet ediyorlar: (Eyyü'l-a'mâli efdal?) "Yapılan ibadetelerin, taatlerin, a'mâl-i hayrâtın hangisi daha üstündür?" diye sormuşlar. Namaz kılıyoruz, oruç tutuyoruz, sadaka veriyoruz, nafîle hacca gidiyoruz, umre yapıyoruz, cami yaptırıyoruz, şadırvan yaptırıyoruz, Kur'an Kursu yaptırıyoruz, Bosna'ya Hersek'e yardım gönderiyoruz... Yâni hangisi daha iyi? (Eyyü'l-a'mâli efdal?) "Amellerin hangisi daha faziletli?" diye sormuşlar.

Bir cevap vermiş, okuyalım: (Kâl) Buyurdu ki:

(Riâyeti's-sırri ani'l-iltifâti ilâ şey'in siva'llâhi teâlâ) Yavaş yavaş izah edelim: (Riâyeti's-sırri ani'l-ittifâti ilâ şey'in siva'llahi teâlâ) "Sırrı korumak..."

Nereden?.. (Ani'l-iltifâti) "Yönelmekten" Nereye? (İlâ şey'in siva'llahi teâlâ) "Allah'tan gayrı masivâya sırrını yönelmekten korumaktır en faziletli amel."

Şimdi buradaki sır, cem'i esrâr olan sır değildir. Sırrın birkaç mânâsı var. Hatta bizim Türkçede çanağın sırrı da diyoruz değil mi, sırrı çıktı diyoruz. Sır tek mânâyâ değil. Sırrın bir

mânâsı, gizli şey demek. Cem'i esrâr geliyor, (esrâr-ı ilâhiyye) ilâhî sırlar. Veyahut (esrâru's-salâh) (esrârü'l-hac) haccın sırları vs. filan... diyoruz. (Esrârü'l-kulûb) Kalplerin sırları...

Bir de sır denilen, insanın bir latîfe-i rabbâniyyesi var. İnsanın nefsi var, gördük. Nefs-i emmâre, düzelirse nefs-i mutmainne vs. oluyor. Ruhü var; onu da gördük, anlattık az önce... Demek bir nefis var, bir ruh var. Sonra?.. Bir de sır var. Bir hafî var, bir ahfâ var. Demek ki insanda, insanın mânevî şahsiyetinin içinde çeşitli varlıklar var. O varlıklardan birisi de sır'dır.

Hatta demişler ki Nakşî meşâyihî, "Sırrın makamı sol memenin iki parmak kadar üstüdür." demişler. Kalbin yeri sol memenin iki parmak altı, sırrın yeri sol memenin iki parmak üstüdür demişler. Tabii Muhiddin ibn-i Arabî Hazretleri'nin *Fütühat'ında ve diğer tasavvufî eserlerinde bu hususlarda çeşitli bilgiler var.*

Demek ki, sır demek insanın ruhunu derinliğindeki bir tabaka, yâni bir latîfe-i rabbâniyye demek. Yâni insanın ruhu demek ama, ruhunun da dış görünüşün değil, içindeki bir mertebesi, kademesi demek oluyor.

Yâni insan değil ruhunun dış tabakasını, o ruhunun derinliğini bile, içini bile yâni kalbinin derin tabakalarını... Diyelim ki hani biraz iyi anlaşılırsın diye insanın bir şuuru var, bir alt şuuru var ya, şuur diyoruz, alt şuur diyoruz. Alt şuurumuz uyuduğumuz zaman rüya şekliyle üste çıkıyor filan deniliyor Psikoloji ilminde. İnsanın bir ruhu var, birde sırrı var. Ruhunun da daha derin yeri.

İşte insanın bu derin yerini, kalbini, ruhunun daha aşağısında, daha derinde olan

şahsiyetini, mânevî latîfe-i rabbâniyesini riâyet edecek, kollayacak, gözetecek, muhafaza edecek. Nereden?.. Allah'tan başka bir şeye yönelmekten... Çünkü insanın sırrı Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin ma'rifetinin mahallidir, ma'rifetullahla orasının dolması lâzım. O Allah'a yönelmeli, Allah'la meşgul olmalı, Allah'ı bilmeğe, ma'rifetullahla ermeğe çalışmalıdır. Ondan başka bir şeye dönerse yakışık almaz. İşte en büyük ibadet odur.

Yâni kısaca kabaca ana hatlarıyla söylemek gerekirse: içini, kalbini, kalbinin derinliğini Allah'tan gayrı şeyle meşgul etmekten korumasıdır en faziletli ibadet.

Peygamber Efendimiz'e sormuşlar, *“Efdalü'l-a'mâl nedir?”* diye... *Onun bu hususta çeşitli cevapları var. Cevaplar muhtelif. Cevapların muhtelif olmasının sebebi muhatabın muhtelif olmasındandır. Muhatabın şânına ve derecesine göre cevap verdiğiinden.*

Şimdi bu da tabii büyük bir sùfî, soruyu soran da sıradan bir insan değil, o da sùfî. Diyor ki:

“—En faziletli amel nedir? Yâni namaz mı kılayım, oruç mu tutayım, şöyle mi yapayım, böyle mi yapayım, tesbih mi çekeyim, lâ ilâhe illallâh mı çekeyim, Allah mı deyim, yâ hayyü yâ kayyûm mu deyim?” filan gibi...

O diyor ki:

“—Sen gönlünün derinliklerini kalbinin tâ en gizli noktalarını bile, sırrını başkasına bağlanmaktan, başkasıyla meşgul olmaktan kuru! Allah'tan gayrı, masivâllahla meşgul olmasın. Sırf Allah'la meşgul olsun, sırf Allah olsun orada, sırf Allah-u Teâlâ Hazretleri ile meşgul olsun. En faziletli amel budur.” demiş oluyor.

Tabii öyledir. Onun için büyüklerimiz demişlerdir ki:

شَمَّةٌ مِنْ مَعْرِفَةِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا

(Şemmetün min ma'rifeti'llâh) "İrfandan, ma'rifetullahtan bir koklamcık, (hayrunmine'd-dünyâ ve mâ fîhâ) dünyadan da, dünyanın içindeki her şeyden de daha hayırlıdır."

İnsan Allah'ı biliyor mu, ârif mi, ârif-i billâh mı, Allah'ı seven bir kul mu, velî bir kul mu, irfân sahibi mi?... İşte ondan birazcık bir nasibi varsa, bir koklamı bile, bunu böyle bir koklamı hani esrarı mesrarı kokluyorlarmış da saatlerce mest oluyorlarmış, (Şemmetün min ma'rifeti'llâh) Allah'ın ma'rifetullahından, irfânından bir koklam dünyanın içindeki her türlü zenginlikten daha hayırlıdır buyurmuş büyüklerimiz. Ma'rifetullah hayatın gayesidir. Yâni insanlar ma'rifetullahı erecek arif bir kul olacak. Hayattaki işi bu. Hayatta gaye mühendis olmak değil, doktor olmak değil, siyasetçi olmak değil, profesör olmak değil, zengin olmak değil... Hepsinin umûmî gayesi Allah'ı bilmek. Bütün insanlar, hepsi, mesleği ne olursa olsun ana gayesi Allah'ı bilmek, asıl gaye o.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِي

(الذاريات: ٥١)

(Ve mâ halaktü'l-cinne ve'l-inse illâ liya'budûn.) [Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.] (Zâriyat,

51/56) buyruluyor. Allah'ı bilecek.

Onun için azıcık bir ma'rifetullah... Demek hayatın gayesini anlamış, yapması gereken işi yapmış demektir, iyi. Ama ma'rifetullahı yoksa, kaba sabaysa, àrif değilse, yobazsa, cahilse, maneviyâttan nasipsizse, irfânı yoksa, kuruysa, hamsa... Bunlar hep bu tabirleri kullanıyorlar. O zaman kıymeti yok!..

Allah bizi irfân sahibi kullarından eylesin... Ma'rifetullahını ihsân eylesin... Àrif kullar eylesin bizleri. Tabii irfânın gereği olan işleri de yaparak yaşamayı nasib eylesin...

Àrifâne yaşamayı, àrifâne ibadet etmeyi, huzuruna sevdiği, râzı olduğu kul olarak varmayı, cennetiyle cemâliyle müşerref olmayı nasib eylesin...

Dersimiz bitti, ama sorularımız çok... Bu sorular da ayrı bir ders gibi oluyor. Hayır desek, hayır demek de olmuyor. "Hayırdır inşaallah!" diyelim!

Fâtiha-i şerîfe mea'l-besmele!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

04. 12. 1993 - M. Nazmi Ersin Camii

Kadıköy/İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü